



## **Eväitä päihteiden käyttäjän kohtaamiseen ja päihteiden puheeksiottoon – Mikä tekee kohtaamisesta vaikean? Millainen on onnistunut kohtaaminen?**

**Päihteitä käyttävät raskaana olevat naiset: päihteiden käytön varhainen tunnistaminen ja puheeksiotto –tilaisuus. THL:n webinaari 9.5.2022**

Tanja Hirschovits-Gerz

9.5.2022

**Terveyden ja hyvinvoinnin laitos**



YEE –  
lähellä nuoria,  
valtakunnallisesti  
vaikuttava



Yhdessä  
aikuisuuteen –  
Elämässä  
Eteenpäin  
(YEE) –hanke  
12/2020-  
5/2023  
[www.thl.fi/yee](http://www.thl.fi/yee)

Kuvitus Julia Varala

# Mielikuvien varassa

1. 24 -nainen tulee vastaanotolle. Kulmakarvat ja kynnet ovat kohdillaan, kasvot kalpeat ja ilme iloton. ”Oon ehkä raskaana, tein testin” hän toteaa. Asiakas istuu kysymättä tuoliin ja alkaa kaivaa käsilaukkuaan. Käsilaukusta vilahtaa tupakka-aski ja jotakin foliopaperia. Asiakas vilkaisee sinua. Huomaat, että hampaat ovat huonosti hoidettu.
2. 16-vuotias lida tulee vastaanotollesi poikaystävänsä Samun kanssa. ”Ollaan muuttamassa yhteen, mä oon raskaana”. Olet hoitanut tytön äitiä edellisvuonna. Äidillä päihdeongelma, useita raskauden keskeytyksiä. Tytön nuorimmat sisarukset on otettu huostaan.
3. 30-vuotias kaupallisella alalla työskentelevä nainen tulee varmoin askelin jakkupuvussa vastaanotolle. Vahvat meikit kasvoillaan. ”Olen neljännellä kuulla raskaana, muutin viime viikolla Laakavarsselin kunnasta tänne”. Vasemmassa silmäkulmassa heijastuu mustelma.
4. 35-vuotias pariskunta tulee vastaanotolle 5-vuotiaan pojan kanssa. Raskaus on puolessa välissä. Naisen kasvot ovat päivettyneet, sormissa ja nilkoissa turvotusta. Nainen valittaa huonovointisuutta. Kesälomakausi on loppusuoralla. Haistoinkohan vanhan viinan? Nainen näyttää jotenkin päihtyneeltä?

# Kohtaamisen hetki

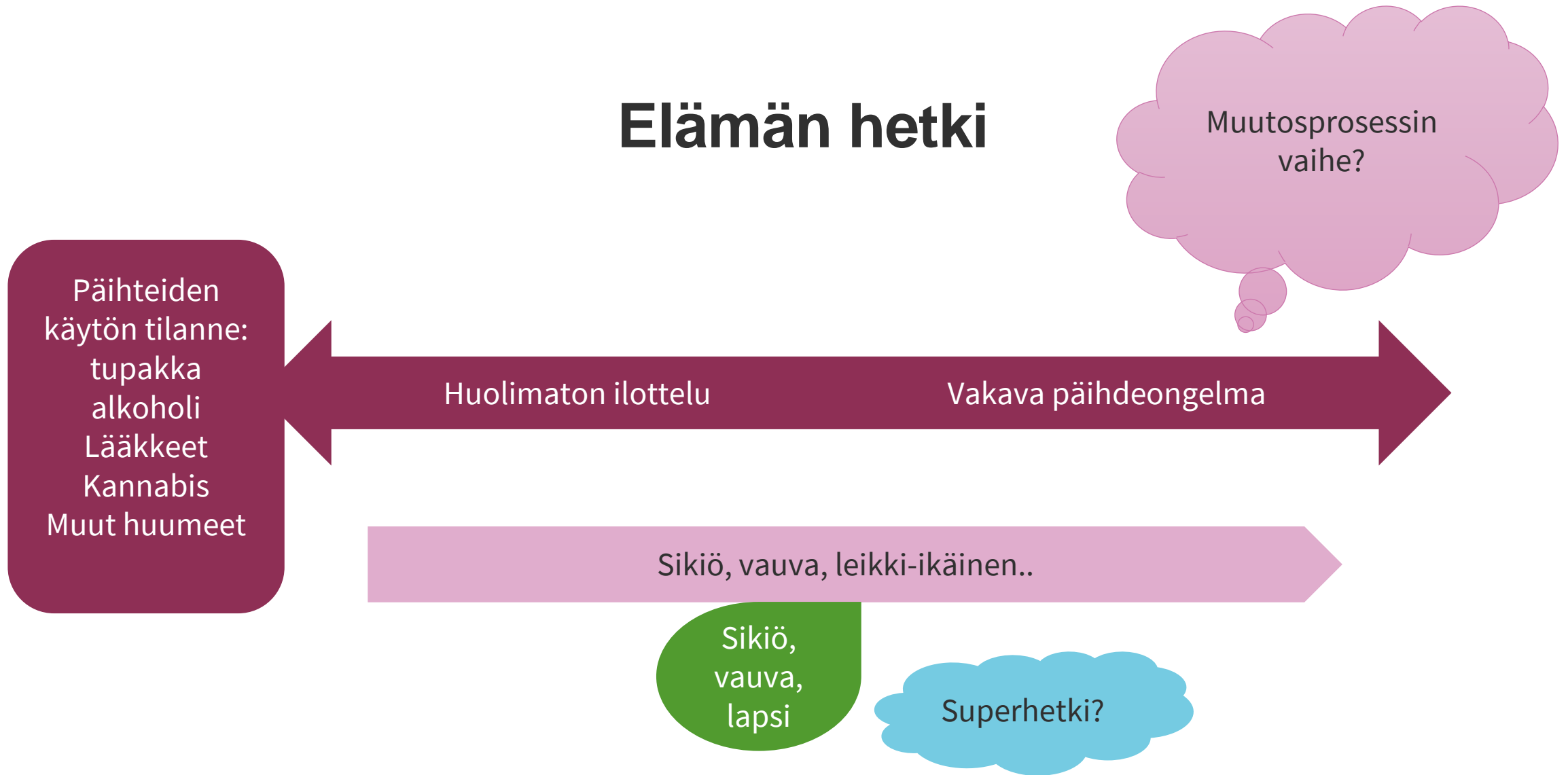


- mitä mietin?
- Mitä havainnoin?
- Mitä pelkään?
- Mitä inhoan?
- Mitä epäröin?
- Mistä ja miten lähteä liikkeelle?
  
- Mitä tästä vielä seuraa.. Mitä jos..
- Pahimmillaan..
- Oma turvallisuuteni?
- Mistä saan apua hankalaan tilanteeseen?
- Keneen otan yhteyttä, mihin ohjaan?

Näyttelemistä –  
kirisyvää  
tunnelmaa?

Kenen puolella on aika?

# Elämän hetki



# Muutosprosessin vaihemalli (Prochaskan & Di Clemente)

## 1. Esiharkintavaihe,

- Muut huomaavat ongelman

## 2. Harkinta,

- Muutoshalun viriäminen (terveys pettää, velkojat kimpussa, lasten huostaanotto, vankilaan joutuminen)
- Muutosvalmiuteen kypsyminen, tavoitteisiin sitoutuminen

## 3. Toiminta, päätöksenteko;

- Nopea vaihe

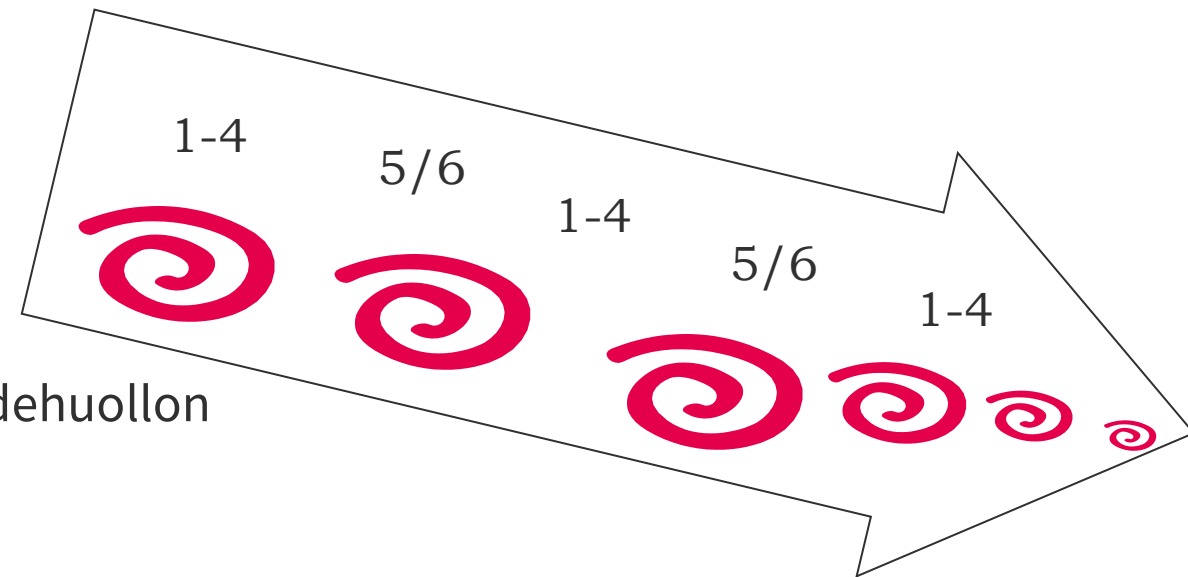
## 4. Ylläpitovaihe,

- Päihdehuollosta on konkreettista apua

## 5. Henkilökohtaisen kasvun vaihe,

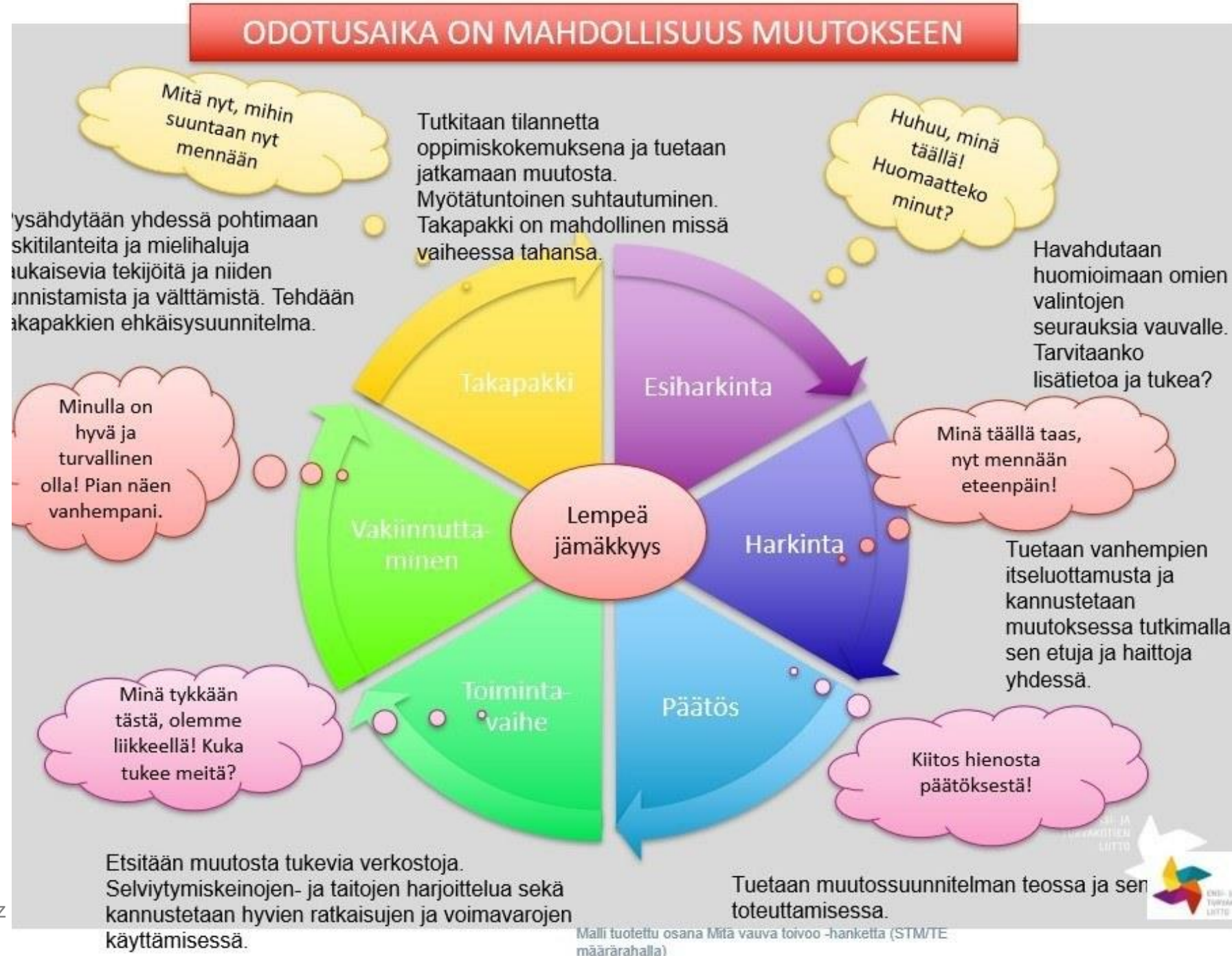
- Vuosiakin kestävä sosiaalisen tuen tarve. Päihdehuollon resurssit ovat tässä suppeampia.

## 6. Retkahdus



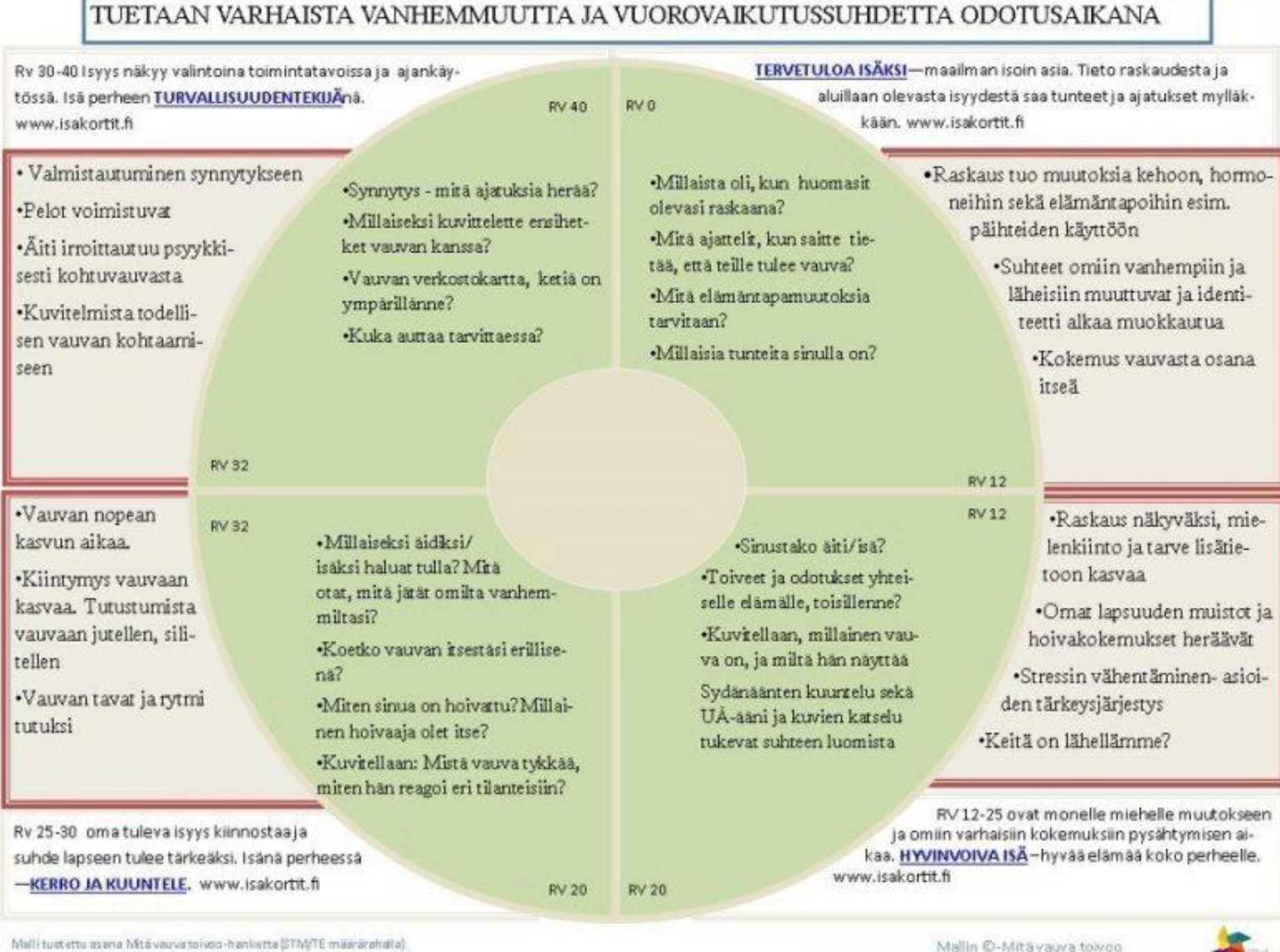
# Odotusaika on mahdollisuus muutokseen

Lähde  
<https://ensijaturvako.tienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/paihteet-odotus-ja-vauva-aikana/mita-vauva-toivoo-2-002/>



# Tuetaan varhaista vanhemmuutta ja vuorovaikutus suhdetta odotusaikana

Lähde  
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/paiheet-odotus-ja-vauva-aikana/mita-vauva-toivoo-1-2/>





# Mikä tekee kohtaamisesta vaikean?

Halu auttaa – vähäinen hallinta

Eettinen tarve muutokseen – eettiset ristiriidat – keinottomuus

Kiire vaikuttaa – muutoksen hitaus

Luottamuspula - muutoksen kompastukset – turhautuminen

Liika sitoutuminen tai tunteiden poissulku asiakassuhteessa

Kiukku, viha, kyynistyminen

Millainen suhde sinulla on päihteisiin?

Miten toivoisit itseäsi kohdeltavan häpeällisessä, kielteisessä asiassa, jonka suhteen on vaikea tehdä muutoksia?

Myötätuntouupumus?

Sijaistraumatisoituminen?

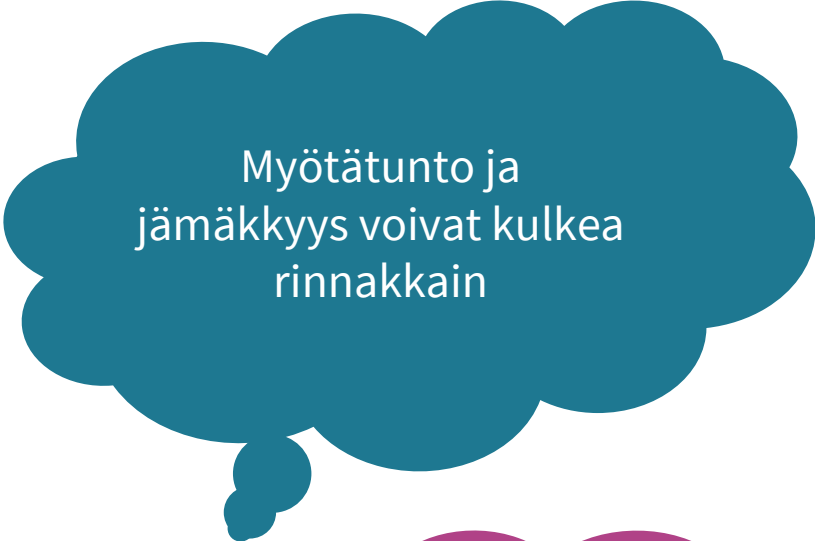
# Viha ja minuus

Tunne-elämän kehittämisessä ja minäksi kasvamisessa aggressiolla on tärkeä tehtävä. Vihalla ilmaisemme omat rajamme, voimamme ja erillisyytemme.

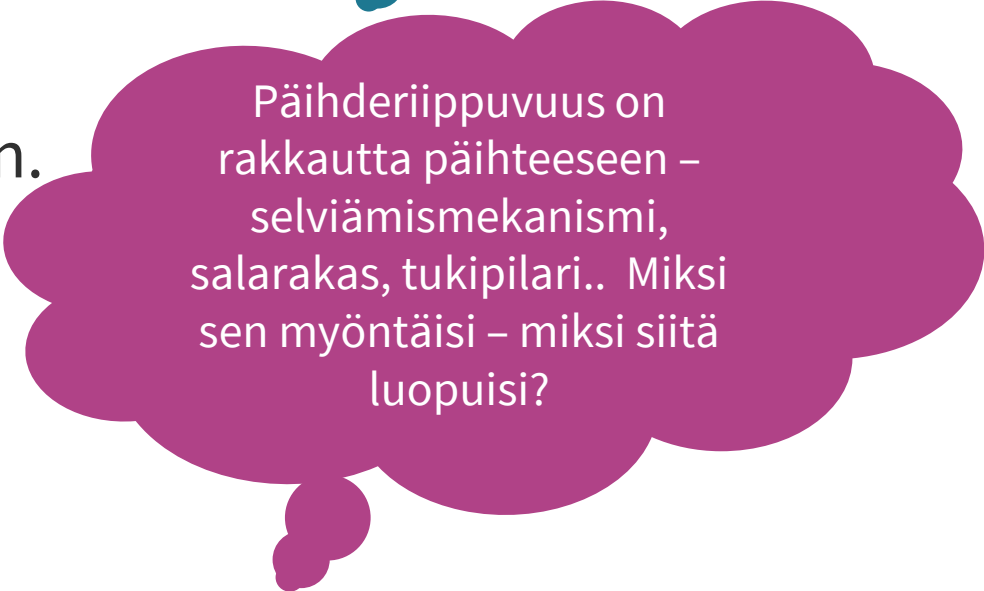
Vihan avulla lapsi eri kasvuvaiheissa myös irrottautuu vanhemmistaan omaksi yksilökseen.

Tuhoava viha syntyy pelosta – siksi vihan kesyttämiseen tarvitaan aina turvaa

Jääskinen Anne-Mari 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen.

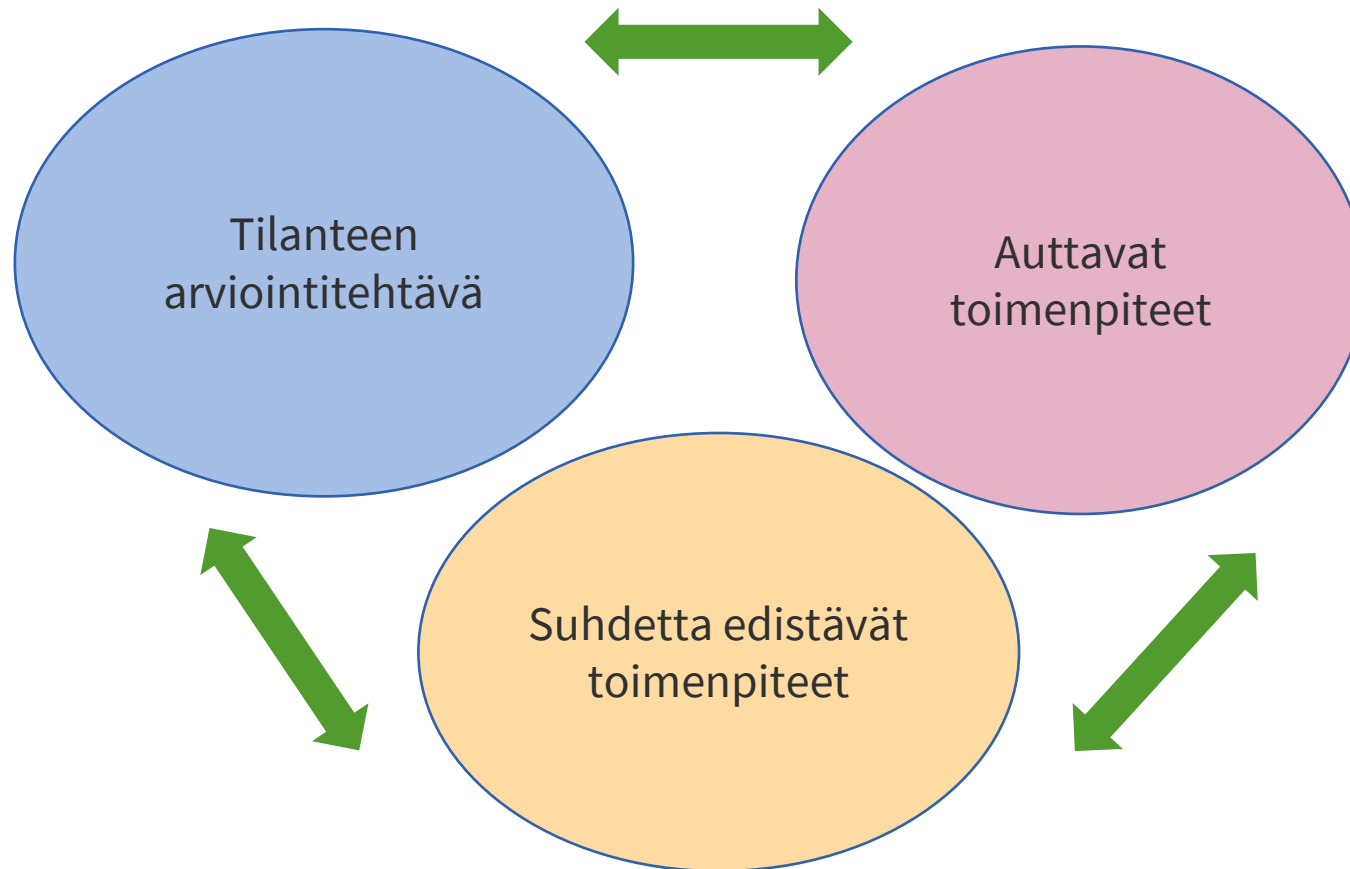


Myötätunto ja jämäkyys voivat kulkea rinnakkain



Päihderiippuvuus on rakkautta pähteeseen – selviämismekanismi, salarakas, tukipilari.. Miksi sen myöntäisi – miksi siitä luopuisi?

# Kohtaamistapahtuman kolme tehtävää



Lähde Antti Särkelä 2001: Välittäminen ammattina

# Osallisuutta kasvattamassa, kohtaamisen hetki



- OSMO, osaamista moniammatillisesti -hanke 2018-2020
- [Osmon sivusto](#) ja [Osmon osallisuutta edistävät kortit](#)

Läsnäoloa

**Motivaatio ei ole hoidon  
edellytys vaan hyvän hoidon  
tulos**

# Puheeksi otto

- Lämmittele suhde: tämä hetki - elämäntilanne
- Rauhallinen, myönteinen ote – älä syyllistä
- Puheeksiotto on osa keskustelua. Kaikkien kanssa keskustellaan päihteistä..
- Äiti voi hyvin .. Sikiö voi hyvin...
- Kerro myönteisesti – markkinoi kollegan palveluita.
- Tunnustele asiakkaan tarvetta keskusteluun – millaisia ajatuksia nousee keskusteluun.

Ei se mitä vaan  
miten kysyy

AUDIT, ADSUME,  
DAST, DUDIT ja  
muut päihdetestit

virtsa- ja verikokeet,  
puhallutus

Havaintosi: haista,  
koe, näe, tunnista

Aiemmat  
asiakastiedot

Terve SOS-palkinto Yleisöäänestyksen voittaja oli Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä toteutettu Mini-intervention rakenteinen kirjaaminen tiedolla johtamisen tukena -toimintamalli.

Lähteitä: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto/alkoholinkayton-puheeksiotto-ja-mini-interventio/huumeet>

# Menetelmiä puheeksiottoon

## Mittareita

- [Alkoholiongelmaisen hoito. Käypä hoito -suositus](#)
- [10 henkilökohtaista kysymystä alkoholin käytöstä](#)
- [AUDIT-kysely \(sähköinen lomake, Päihdelinkki\)](#)
- [ADSUME \(nuorten päihdemittari, Nuortenlinkki\)](#)
- [Yli 65-vuotiaiden alkoholimittari \(sähköinen lomake, Päihdelinkki\)](#)
- [Alkoholin käytön päiväkirja](#)
- [Alkoholinkäytön mini-interventio aikuissosiaalityössä](#)
- [Kysy ja neuvo : Alkoholinkäytön mini-interventio aikuissosiaalityössä](#)
- [Alkoholiongelmat ja työmarkkinoilla pysyminen: varhaista puuttumista tarvitaan](#)
- [Rahapelaamiseen puuttuminen](#)
- [Tupakka](#)

Puheeksioton ja mini-intervention peruspalikat 

- 1 Kysy asiakkaalta
- 2 Tunnista riskit tai ongelmat
- 3 Motivoi muutokseen
- 4 Seuraa edistymistä

<https://otapuheeksi.fi/>

<https://kannabishanke.fi/>

# Päihteiden puheeksiotto – motivoiva lähestymistapa



- Asiakasta autetaan kysymysten ja aktiivisen kuuntelun avulla tunnistamaan sen hetkisiä tai mahdollisia ongelmia
- Tarkoitus on saada asiakas itse pohtimaan tilannettaan ja puhumaan muutoksen puolesta ja auttamaan häntä toimimaan itse ongelmiensa ratkaisemiseksi
- **Avaintaitoja ovat:** empatia, avoimet kysymykset ja heijastava eli reflektiivinen kuuntelu.

# Motivoiva lähestymistapa

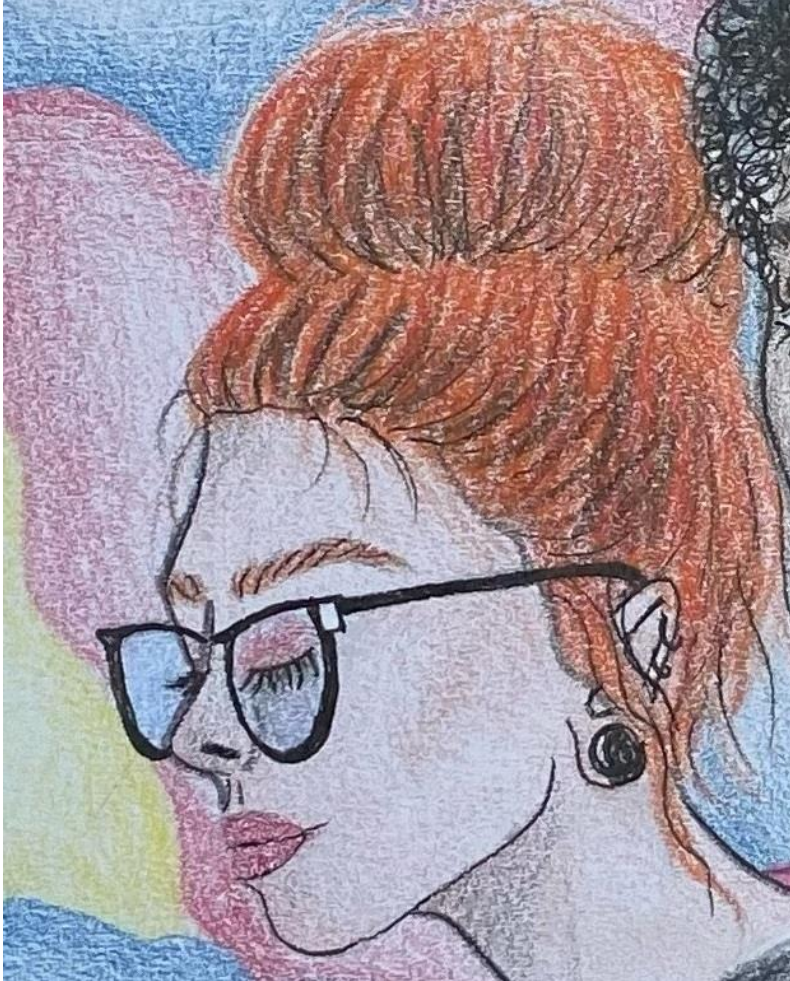
## Keskeisiä keinoja

- **Avoimet kysymykset:** Mitä, mikä, miten, milloin, kuka, kuinka jne. (EI miksi, Ei onko)
- **Heijastava kuunteleminen:** toista samoin sanoin asiakkaan viesti, muotoile kevyesti, ilmaise selventävästi
- **Vahvistaminen:** Vahvistetaan niitä asiakkaan kertomia/viestittämiä asioita, jotka lisäävät **epäsuhtia**.
- **Kootaan lopuksi tosiasiat**
- **Tarjotaan seuraava askel**

Asiakkaan tarpeet ja tavoitteet  
suhteessa sikiön tarpeisiin?



# Kohtaaminen 1



- Ottamalla puheeksi mahdollistat muutoksen, murrat kieltomekanismia, aktivoit ongelman käsittelyä
- Ihminen ihmiselle: ole ystävällinen, mutta luja, anna aikaa asian ymmärtämiseen.
- Huomioi ihmisen psyykkinen tilanne ja tausta.
- Rehellisyys, pidä lupaukset, pienetkin!
- Älä anna manipuloida itseäsi, painostaa itseäsi, uhkailla itseäsi

# Kohtaaminen 2.

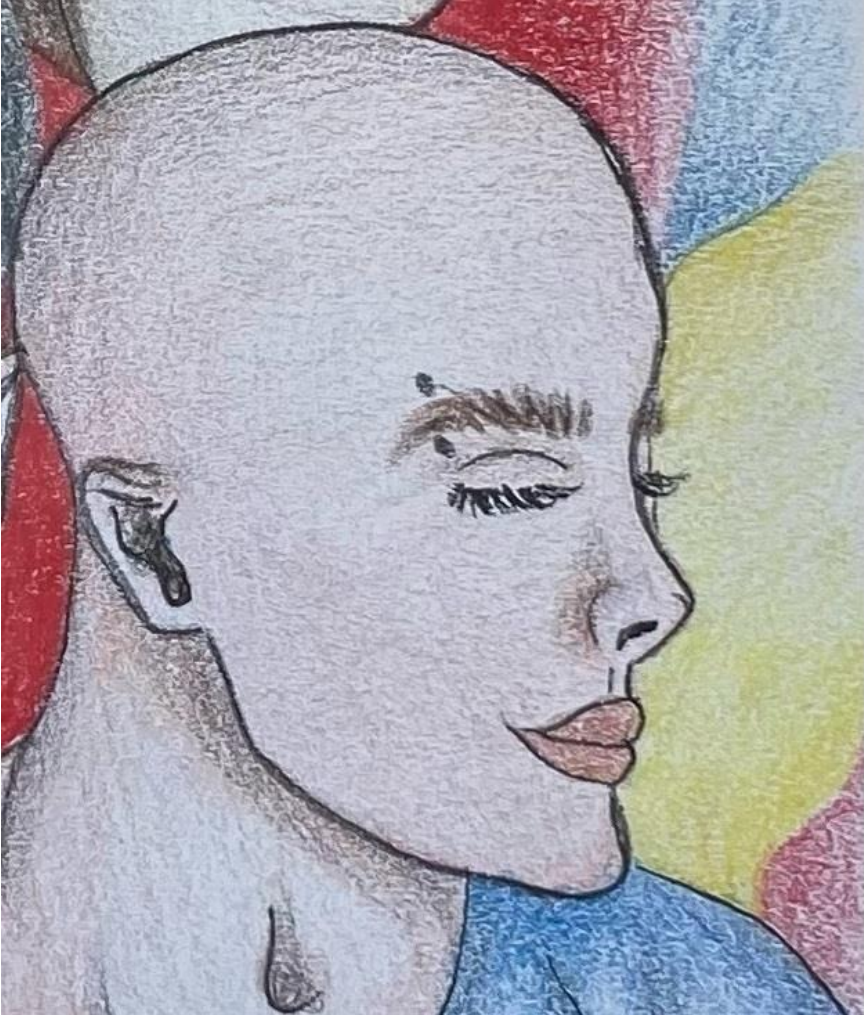


- Selkeys kokonaistoiminnassa: lue tilannetta, ihmisiä ympäristöä tilanteen tunnistamiseksi.
- Päihtyneen kanssa puhe: rauhallista, yksiselitteistä, äänensävy, lauseet, puhu suoraan älä peittele, ole johdonmukainen
- Älä lähde juupas-eipäs-väittelyyn, älä lähde ”päihteiden käyttäjän kotikentälle”
- Huomioi toisen pelko, ahdistus, aggressio - moralisointi ja syyttely ei auta

**Ymmärtävä asenne, ”mitä me tälle ongelmalle voimme tehdä” – yhteistoimintaperiaate: asiakkaan vastuuttaminen**

Tunne kollegasi, yhteistyöverkostosi,  
alueesi käytännöt – **sosiaalinen  
pääoma!**

# Hyvä kohtaminen 3.



- Läsnaolon hetki
- Ihminen tulee kuulluksi
- **Kokee olonsa turvalliseksi**
- Saa kertoa kokemuksensa – tunnustella luottamusta
- Seuraava askel sovitaan - portti jää auki

On myös tilanteita, joissa on syytä toimia ripeästi – tunnista tilanteet – käynnistä toiminta – Hyvä kohtaminen kantaa vuosien päähän

Realismia -  
yltiörealismista-  
synkkyyttä?

Terassilta tiputukseen

Seikkailijasta pummiksi

Naisen aggressio

Huono-osaiset

Kuin kala verkossa

Riippuvuus on  
sairaus



Toivo ja muutoksen  
mahdollisuus?

Asiakkaasta  
kehittäjäksi

Miten voitat  
riippuvuudet

Motivaatio

Toiminnallisia  
loukkuja

Kohti muutosta,  
Muutosta tukemassa



## YEE-hanke

- Yhdessä aikuisuuteen, Elämässä Eteenpäin (YEE) –hanke [www.thl.fi/yee](http://www.thl.fi/yee)
- Tavoitteena on lastensuojelun jälkihuollon nuorten sekä ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden aikuistuvien nuorten yhdenvertaisen kohtelun edistäminen, tuen ja palveluiden kehittäminen sekä nuorten osallisuuden edistäminen.
- YEE-hanke on valtakunnallinen Euroopan sosiaalirahaston osallisuuden edistämisen ja köyhyyden torjunnan hanke ja toteutetaan ajalla 1/12-5/2023.





Lähellä nuorta –  
valtakunnallisesti  
vaikuttava

Tanja Hirschovits-Gerz  
YTT sosiaalipsykologi, sh  
Projektipäällikkö Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä Eteenpäin (YEE) -hanke  
Valtion palvelut, lastensuojelun osaamiskeskittymä  
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

[tanja.hirschovits-gerz@thl.fi](mailto:tanja.hirschovits-gerz@thl.fi)

puhelin +358 (0) 295247954

Twitter: @tanja\_hg

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020



**Kiitos**